УДК 311.17:332.1:[330.3:33.053-044.372-044.96-024.5]:316.485.26(477)
JEL Classification: C43, E23, O18, R10 **Doi: 10.31767/su.3(106)2024.03.06**

С. О. Іщук,
доктор економічних наук, професор,
завідувач відділу проблем реального сектора економіки регіонів,
E-mail: iso.ird@ukr.net
Researcher ID: G-6417-2019,
ORCID: https://orcid.org/0000-0002-3698-9039;
В. О. Жулканич,
кандидат економічних наук,
докторант,
E-mail: Zhulkanych@gmail.com
ORCID: https://orcid.org/0009-0008-2209-3398;
ДУ "Інститут регіональних досліджень ім. М. І. Долішнього НАН України"

Структурно-просторові дисбаланси розвитку економіки України в умовах війни: статистична оцінка

Російська збройна агресія різко загальмувала соціально-економічний розвиток України, спричинила колосальну втрату людського капіталу, виробничих і невиробничих активів, порушення логістики та господарських зв'язків. Наслідком руйнацій і втрат стала суттєва структурно-просторова трансформація національної економіки. Метою статті є статистична оцінка ключових трендів розвитку економіки регіонів України в умовах повномасштабної війни. На основі аналізу значень показника валового внутрішнього продукту України діагностовано структурні зміни в національній економіці упродовж 2021–2023 років. Проведено статистичну оцінку динаміки загальних площ будівель (у розрізі житлових і нежитлових) на початок будівництва і прийнятих в експлуатацію за регіонами України. Виявлено, що вектори нового будівництва змістилися у західні (Закарпатську, Івано-Франківську і Чернівецьку) та центральні (Вінницьку і Житомирську) області. Проаналізовано динаміку відновлення української переробної промисловості у розрізі виробництв. Висвітлено проблеми функціонування металургійних підприємств. Акцентовано на позитивній трансформації промислового сектору національної економіки в напрямі збільшення частки машинобудування у структурі промислової продукції. За результатами аналізу індексу сільськогосподарської продукції рослинництва і тваринництва в Україні визначено тенденції тренду цього показника. Проведено структурно-динамічну оцінку посівних площ сільськогосподарських культур у регіонах за період великої війни. Встановлено, що зменшення обсягів виробництва продукції рослинництва в Україні щільно корелює із втратою посівних площ. На основі порівняльних оцінок експортної активності в регіональному розрізі виявлено, що концентрація вітчизняного експортного потенціалу поступово переміщається у західні та центральні області України. Констатовано, що в Україні поглибилася тенденція домінування в експорті низькотехнологічних товарів, а в імпорті – високотехнологічних. Останнє пояснюється зростанням потреб вітчизняного оборонно-промислового комплексу у відповідній номенклатурі продукції машинобудування.

Ключові слова: *тренди розвитку економіки, регіональна структура, повномасштабна війна, дисбаланси розвитку, статистична оцінка, види економічної діяльності, оборонно-промисловий комплекс, товарний експорт, товарний імпорт.*

Вступ. Повномасштабна збройна агресія РФ різко змінила архітектуру геополітичного простору, а також суспільні відносини та ментально-цивілізаційні парадигми в Україні. Війна відчутно трансформувала соціально-економічні процеси, змістила вектори розвитку і полюси ділової активності. Деякі з цих структурно-просторових трансформацій є тимчасовими і такими, що будуть поступово слабшати в ході повоєнної відбудови, тоді як інші – навпаки, суттєво посилюватимуться. Війна спричинила значні (в окремих регіонах – катастрофічні) руйнування об'єктів енергетики, виробничої та соціальної інфраструктури, активів підприємств різних видів економічної діяльності. Проте за умови ефективного державного менеджменту, обґрунтування стратегічних пріоритетів розвитку і раціональних критеріїв відновлення (пріоритету національної безпеки та технологічної самодостатності) Україна має всі шанси повернути й наростити свій людський, виробничий і науковий потенціал, стати одним з економічних і політичних лідерів у Європі.

© С. О. Іщук, В. О. Жулканич, 2024

Метою статті є статистична оцінка ключових трендів розвитку економіки регіонів України в умовах повномасштабної війни.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Нагальні питання функціонування української економіки в умовах повномасштабної війни та перспективи її подальшого відновлення і розвитку є ключовими темами досліджень багатьох вітчизняних науковців, зокрема представників Національної академії наук України. Так, концептуально-практичний план реконструктивного повоєнного відновлення економіки України представлено в науковій доповіді [1]. Проблематику державної підтримки повоєнного розвитку пріоритетних галузей промисловості, що мають стратегічне значення для сталого розвитку економіки й обороноздатності держави, розкрито в роботі [2]. Можливості відновлення науково-технічної та інноваційної сфер України у повоєнний період у контексті стимулювання процесів економічного розвитку й забезпечення прогресивних структурних змін в економіці, а також напрями вдосконалення підходів до оцінювання результативності інноваційної діяльності розглянуто в монографії [3]. У статті [4] визначено та проаналізовано основні стратегічні принципи повоєнної відбудови України. Обґрунтовано необхідність створення конкретної, узгодженої з країнами-донорами програми відновлення, яка дозволить Україні не лише перебудуватися на європейських засадах, а й отримати членство в євроатлантичних структурах. Окреслено контури такої програми та шляхи її реалізації. У дослідженні [5] встановлено вектори та розраховано величину змін під час війни у динаміці зовнішньоекономічних операцій України; обґрунтовано, що ці зміни спричинили зниження коефіцієнта покриття товарним експортом імпорту. Визначено експортну спеціалізацію регіонів України за основними товарними групами. Описано ключові тенденції формування та розвитку вітчизняного експортного потенціалу.

Результати та обговорення. Після падіння на 28,8% за перший рік повномасштабної війни національна економіка у 2023 році досягла зростання на 5,3%. Проте різниця між реальним і номінальним ВВП залишилася від'ємною (–15,6%). Структура ВВП України (у фактичних цінах) за аналізований період зазнала змін, зокрема значного (у 3,6 раза) збільшення частки державного управління (табл. 1, побудовано за даними Держстату України [6]). Вартість наданих за цим видом економічної діяльності (ВЕД) послуг (у фактичних цінах) упродовж останніх двох років зросла у 4,3 раза і за підсумками 2023 року склала 1448051 млн грн, що в 1,75 раза перевищило обсяги ВВП, створеного в оптовій і роздрібній торгівлі, яка до війни була лідером в Україні за значенням цього показника.

Таблиця 1

Динаміка і структура ВВП України

(%)

Вид економічної діяльності	Зміна обсягу ВВП (до попереднього року)			Частка ВЕД у ВВП		
	2021 р.*	2022 р.**	2023 р.**	2021 р.	2022 р.	2023 р.
1	2	3	4	5	6	7
Сільське, лісове та рибне господарство	14,4	–25,2	7,6	10,89	8,57	7,41
Добувна промисловість і розроблення кар'єрів	1,2	–33,2	–1,9	6,44	4,39	4,02
Переробна промисловість	2,3	–42,2	13,8	10,28	7,60	8,25
Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря	0,6	–32,5	–1,8	3,32	4,39	4,73
Водопостачання; каналізація, поводження з відходами	1,7	–23,2	1,8	0,35	0,31	0,26
Будівництво	7,1	–66,9	24,6	2,76	1,32	1,58
Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	–0,6	–32,2	6,6	13,61	12,32	12,64
Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	3,3	–40,5	5,6	5,42	4,33	4,34
Тимчасове розміщування й організація харчування	12,7	–47,1	9,0	0,90	0,57	0,59
Інформація та телекомунікації	6,5	–26,0	12,9	4,69	3,95	3,98
Фінансова та страхова діяльність	14,2	–11,2	–8,3	2,97	2,98	2,38

Продовження табл. 1

1	2	3	4	5	6	7
Операції з нерухомим майном	6,0	–38,8	10,6	5,77	4,51	4,88
Професійна, наукова та технічна діяльність	3,7	–46,2	–1,0	2,89	1,90	1,99
Діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування	3,3	–35,3	3,4	1,25	1,03	0,97
Державне управління; обов'язкове соціальне страхування	–2,8	38,2	5,8	6,17	21,70	22,15
Освіта	1,2	–8,2	–3,6	4,31	4,25	3,53
Охорона здоров'я та надання соціальної допомоги	5,5	–13,3	4,1	2,47	2,87	2,64
Мистецтво, спорт, розваги та відпочинок	4,5	–17,1	–4,4	0,59	0,50	0,45
Надання інших видів послуг	0,6	–28,6	6,0	0,86	0,81	0,80

Примітка: * у постійних цінах 2016 року; ** у постійних цінах 2021 року.

У 2023 році найвищі темпи відновлення продемонструвало будівництво (+24,6%), яке у попередньому році зазнало найбільших втрат. Однак попри зростання ВВП, створеного у будівельній сфері, загальна площа житлових і нежитлових будівель на початок будівництва в Україні за 2023 рік зменшилася на 23,2%, або на 2135047 м2, а за період з 2021-го – на 62,7%, або на 11884553 м2. Згідно з доступними офіційними статистичними даними, за два роки війни обсяги нового будівництва найбільше скоротились у Дніпропетровській (–77,1%), Київській (–63,3%), Одеській (–89,5%), Полтавській (–62,5%), Тернопільській (–62,6%) і Харківській (–81,6%) областях, а надто у м. Київ (–90,9%), табл. 2, авторські розрахунки за даними Держстату України [7; 8; 9; 10].

Аналогічна ситуація має місце в Донецькій, Запорізькій, Луганській, Миколаївській, Сумській, Херсонській і Чернігівській областях, дані для яких Держстат не оприлюднює. Зменшення упродовж 2022–2023 років загальних площ будівель на початок будівництва у названих регіонах перевищило середнє значення показника в Україні (–62,7%). Водночас у Житомирській та Івано-Франківській областях за вказаний період відбулося суттєве зростання обсягів нового будівництва – на 38,9% і 67,2% відповідно. У 2023 році нарощення цього показника продемонстрували також Вінницька (+54,8%), Закарпатська (+54,7%) і Чернівецька (+136,4%) області. Наслідком такої динаміки стали значні зміни в регіональній структурі нового будівництва. Зокрема упродовж 2022–2023 років зростання часток названих регіонів у цій структурі склало від 2,34 в. п. (Чернівецька область) до 6,67 в. п. (Івано-Франківська область), тоді як частка м. Київ, навпаки, зменшилася на 13,8 в. п. і тепер становить лише 4,48%.

Попри скорочення за два роки війни нового будівництва у Львівській області на 40,3%, на цей регіон у 2023 році припало 19,8% загальних площ будівель на початок будівництва. Це найвищий структурний показник в Україні після Київської області (27,84% у 2022 році). Загалом можна констатувати, що вектори нового будівництва змістились у західні (Закарпатську, Івано-Франківську і Чернівецьку області) та центральні (Вінницьку і Житомирську області) регіони. Водночас варто наголосити, що у названих областях (окрім Житомирської), а також у Львівській, Одеській, Харківській і Хмельницькій областях та у м. Києві у структурі нового будівництва домінувало житлове (табл. 3, авторські розрахунки за даними Держстату [7; 8; 9; 10]). Водночас у північних і східних регіонах (надто у Київській області) посилюється тенденція до збільшення у цій структурі частки нежитлових споруд. Такі процеси пояснюються впливом як безпекових чинників, так і необхідністю будівництва для потреб оборонно-промислового комплексу (ОПК).

Ситуація із завершенням будівництва у 2023 році дещо покращилася, проте за підсумками двох років війни площа будівель, прийнятих в експлуатацію, в Україні зменшилася на 40,7%. Упродовж 2022–2023 років лише Вінницька й Кіровоградська області показали зростання значень цього показника на 33,9% і 57,3% відповідно (див. табл. 2). У структурі завершеного будівництва домінують житлові споруди, частка яких зростала майже в усіх регіонах (див. табл. 3). Водночас необхідно виділити Кіровоградську область, в якій нежитловий сегмент серед будівель, прийнятих в експлуатацію, у 2023 році досягнув 81,7% проти 50,6% у 2021 році. Понад 33% зданих споруд були нежитловими також у Житомирській, Миколаївській, Одеській, Тернопільській і Хмельницькій областях.

Підсумовуючи ключові тенденції розвитку будівельної сфери в Україні за два останні роки, можна констатувати, що негативні тренди показників (зменшення площ нового будівництва і прийнятих

Таблиця 2

Динаміка і регіональна структура загальних площ будівель

Регіон	Загальна площа будівель на початок будівництва						Загальна площа будівель, прийнятих в експлуатацію					
	Темп приросту, %			Структура, %			Темп приросту, %			Структура, %		
	2022/ 2021 рр.	2023/ 2022 рр.	2023/ 2021 рр.	2021 р.	2022 р.	2023 р.	2022/ 2021 рр.	2023/ 2022 рр.	2023/ 2021 рр.	2021 р.	2022 р.	2023 р.
Україна	**–51,43**	**–23,19**	**–62,69**	**100**	**100**	**100**	**–41,38**	**1,23**	**–40,66**	**100**	**100**	**100**
Вінницька	–36,29	54,79	–1,39	2,22	2,92	5,88	–19,15	65,62	33,90	3,65	5,04	8,25
Волинська	59,35	–55,48	–29,05	1,65	5,42	3,14	–34,67	29,22	–15,59	3,08	3,44	4,39
Дніпропетровська	–77,54	1,90	–77,11	5,14	2,38	3,16	–62,72	20,39	–55,12	4,12	2,62	3,12
Донецька	к/с*	к/с	к/с	1,03	к/с	к/с	–90,11	к/с	к/с	0,65	0,11	к/с
Житомирська	–50,67	181,47	38,85	1,09	1,11	4,07	–48,44	20,13	–38,06	1,72	1,51	1,79
Закарпатська	–36,29	54,71	–1,43	1,93	2,54	5,11	–30,13	14,73	–19,84	3,46	4,13	4,68
Запорізька	–75,36	к/с	к/с	1,64	0,83	к/с	–78,38	к/с	к/с	0,93	0,34	к/с
Івано-Франківська	1,16	65,31	67,23	1,91	3,99	8,58	–7,53	7,43	–0,66	3,75	5,91	6,28
Київська	–27,69	–49,20	–63,27	18,70	27,84	18,41	–29,08	–5,45	–32,94	16,13	19,51	18,23
Кіровоградська	–51,85	15,53	–44,37	0,49	0,49	0,73	–24,86	109,35	57,31	0,69	0,88	1,83
Луганська	к/с	к/с	к/с	0,06	к/с	к/с	к/с	к/с	к/с	0,11	к/с	к/с
Львівська	–37,99	–3,75	–40,32	12,40	15,83	19,83	–36,76	0,25	–36,60	10,48	11,30	11,19
Миколаївська	–95,99	к/с	к/с	0,84	0,07	к/с	к/с	к/с	–68,33	1,16	к/с	0,62
Одеська	–79,45	–49,08	–89,53	9,76	4,13	2,74	–38,86	–39,86	–63,23	8,03	8,38	4,98
Полтавська	–48,08	–27,84	–62,54	1,74	1,86	1,75	11,35	–34,78	–27,38	2,07	3,92	2,53
Рівненська	–23,20	–34,67	–49,83	1,72	2,71	2,31	–1,45	–12,47	–13,74	2,29	3,84	3,32
Сумська	–67,74	к/с	к/с	1,30	0,86	к/с	–59,43	5,93	–57,02	1,12	0,78	0,81
Тернопільська	–43,23	–34,04	–62,55	3,13	3,66	3,14	–62,53	38,69	–48,04	3,80	2,43	3,33
Харківська	–74,01	–29,34	–81,63	4,69	2,51	2,31	–92,02	327,76	–65,88	5,06	0,69	2,91
Херсонська	–67,98	к/с	к/с	1,10	0,73	к/с	к/с	к/с	к/с	1,28	к/с	к/с
Хмельницька	–44,76	0,41	–44,53	4,25	4,84	6,32	–29,71	0,31	–29,49	3,22	3,86	3,82
Черкаська	–44,91	–2,38	–46,22	1,70	1,93	2,45	–44,93	41,77	–21,93	1,73	1,62	2,27
Чернівецька	–63,53	136,37	–13,80	1,78	1,34	4,12	–44,25	11,45	–37,87	2,82	2,68	2,95
Чернігівська	–52,21	к/с	к/с	1,40	1,37	к/с	–5,09	–45,80	–48,56	1,19	1,92	1,03
м. Київ	–71,88	–67,54	–90,87	18,31	10,60	4,48	–51,44	–21,09	–61,68	17,46	14,46	11,28

* Тут і далі к/с – конфіденційна інформація.

Таблиця 3

Структура загальних площ будівель у розрізі житлових (Ж) і нежитлових (Н) на початок будівництва і прийнятих в експлуатацію

(%)

Регіон	На початок будівництва						Прийняті в експлуатацію					
	2021 р.		2022 р.		2023 р.		2021 р.		2022 р.		2023 р.	
	Ж	Н	Ж	Н	Ж	Н	Ж	Н	Ж	Н	Ж	Н
Україна	**67,1**	**32,9**	**72,4**	**27,6**	**59,5**	**40,5**	**69,8**	**30,2**	**74,0**	**26,0**	**75,9**	**24,1**
Вінницька	50,9	49,1	48,4	51,6	55,5	44,5	61,1	38,9	83,6	16,4	82,2	17,8
Волинська	57,3	42,7	85,2	14,8	46,5	53,5	67,6	32,4	83,2	16,8	74,2	25,8
Дніпропетровська	69,9	30,1	71,1	28,9	52,0	48,0	55,4	44,6	72,2	27,8	77,5	22,5
Донецька	24,5	75,5	...	...	...	...	45,1	54,9	35,0	65,0	...	...
Житомирська	54,9	45,1	68,4	31,6	23,0	77,0	69,7	30,3	81,2	18,8	64,3	35,7
Закарпатська	57,5	42,5	61,1	38,9	70,9	29,1	73,3	26,7	78,0	22,0	80,1	19,9
Запорізька	61,9	38,1	89,7	10,3	...	...	40,4	59,6	58,2	41,8	...	...
Івано-Франківська	67,4	32,6	55,7	44,3	77,3	22,7	82,9	17,1	86,9	13,1	86,2	13,8
Київська	78,6	21,4	72,9	27,1	47,3	52,7	77,3	22,7	77,8	22,2	78,3	21,7
Кіровоградська	33,9	66,1	5,7	94,3	4,7	95,3	49,4	50,6	40,5	59,5	18,3	81,7
Луганська	27,0	73,0	...	...	...	...	38,1	61,9	...	...	...	...
Львівська	47,2	52,8	69,5	30,5	62,1	37,9	70,6	29,4	66,4	33,6	70,7	29,3
Миколаївська	39,9	60,1	26,1	73,9	...	...	31,2	68,8	...	...	55,4	44,6
Одеська	62,7	37,3	69,8	30,2	62,2	37,8	79,0	21,0	86,3	13,7	60,9	39,1
Полтавська	49,5	50,5	42,3	57,7	46,1	53,9	47,1	52,9	62,6	37,4	57,7	42,3
Рівненська	52,9	47,1	77,7	22,3	38,4	61,6	72,3	27,7	66,2	33,8	71,8	28,2
Сумська	40,5	59,5	77,6	22,4	...	...	64,6	35,4	56,2	43,8	66,2	33,8
Тернопільська	54,5	45,5	76,9	23,1	49,5	50,5	82,9	17,1	78,4	21,6	66,9	33,1
Харківська	78,9	21,1	92,7	7,3	80,3	19,7	72,8	27,2	65,0	35,0	92,1	7,9
Херсонська	33,7	66,3	16,1	83,9	...	...	42,7	57,3	...	...	...	...
Хмельницька	68,7	31,3	74,3	25,7	70,1	29,9	64,8	35,2	76,3	23,7	62,1	37,9
Черкаська	62,4	37,6	78,3	21,7	64,1	35,9	61,9	38,1	60,0	40,0	75,5	24,5
Чернівецька	74,5	25,5	48,7	51,3	77,4	22,6	80,9	19,1	85,7	14,3	82,1	17,9
Чернігівська	59,8	40,2	80,3	19,7	...	...	49,4	50,6	55,7	44,3	71,2	28,8
м. Київ	85,8	14,2	90,0	10,0	94,5	5,5	68,6	31,4	65,4	34,6	92,5	7,5

і експлуатацію) були характерними не тільки для регіонів бойових дій чи наближених до них, але навіть для більшої частини західних областей. Передусім це стосується Тернопільської області, темпи падіння будівництва в якій перевищили середнє значення показника в Україні, а також Волинської, Львівської і Рівненської.

Другим ВЕД за темпами відновлення (+13,8%) у 2023 році була переробна промисловість. Відповідно частка цього ключового сектору економіки у ВВП України зросла щодо попереднього року на 0,65 в. п. (до 8,25%), але не досягла рівня 2021 року (10,28%) (див. табл. 1). Обсяг реалізованої продукції переробної промисловості у 2023 році збільшився на 21,6% і склав 83,2% від рівня 2021 року (табл. 4, авторські розрахунки за даними Держстату [11]). Зростання продемонстрували усі виробництва, окрім легкої промисловості (–56,3%), виробництва коксу та продуктів нафтоперероблення (–17,4%) і металургії (–5,2%). Поступове відновлення промислової переробки стало наслідком стабілізації діяльності значної кількості підприємств, завершення процесів релокації, формування нових логістичних зв'язків та налагодження системного виробництва.

Найбільшого падіння за два роки війни зазнала металургійна промисловість. Скорочення обсягів реалізованої продукції упродовж 2022–2023 років на 60,3% призвело до зменшення у 2,3 раза частки цього базового сегмента у структурі про-

Таблиця 4

Реалізована промислова продукція в Україні

Вид промислової діяльності	Темп приросту, %			Частка у промисловості, %		
	2022/ 2021	2023/2022	2023/2021	2021	2022	2023
Переробна промисловість	–31,5	21,6	–16,8	61,3	53,6	56,0
Виробництво харчових продуктів, напоїв і тютюнових виробів	–11,9	22,7	7,5	18,9	21,3	22,4
Текстильне виробництво, виробництво одягу, шкіри, виробів зі шкіри та інших матеріалів	8,5	–56,3	–52,5	0,8	1,1	1,3
Виготовлення виробів з деревини, виробництво паперу та поліграфічна діяльність	–11,8	11,2	–1,8	3,3	3,7	3,5
Виробництво коксу та продуктів нафтоперероблення	–45,3	–17,4	–54,8	2,9	2,0	1,4
Виробництво хімічних речовин і хімічної продукції	–43,0	10,7	–36,8	2,9	2,1	2,0
Виробництво основних фармацевтичних продуктів і фармацевтичних препаратів	–15,3	26,9	7,4	1,4	1,5	1,6
Виробництво гумових і пластмасових виробів	–18,6	27,2	2,6	1,9	2,0	2,2
Виробництво іншої неметалевої мінеральної продукції	–49,6	52,6	–22,9	3,8	2,4	3,2
Металургійне виробництво	–57,9	–5,2	–60,3	16,0	8,6	7,0
Виробництво готових металевих виробів, крім машин і устаткування	–24,0	64,5	26,1	1,8	1,8	2,5
Виробництво комп'ютерів, електронної та оптичної продукції	–35,2	91,2	36,7	0,4	0,3	0,6
Виробництво електричного устаткування	–31,7	36,1	–6,8	1,1	1,0	1,2
Виробництво машин і устаткування, не віднесених до інших угруповань	–47,1	22,3	–35,3	2,0	1,3	1,4
Виробництво автотранспортних засобів, причепів і напівпричепів	9,2	44,1	57,6	0,9	1,3	1,6
Виробництво інших транспортних засобів	–10,4	71,2	55,3	1,3	1,4	2,1
Виробництво меблів	–22,1	33,3	4,2	0,8	0,8	0,9
Виробництво іншої продукції	–9,6	42,9	27,9	0,2	0,2	0,3
Ремонт і монтаж машин і устаткування	–36,6	34,7	–14,5	0,9	0,7	0,8

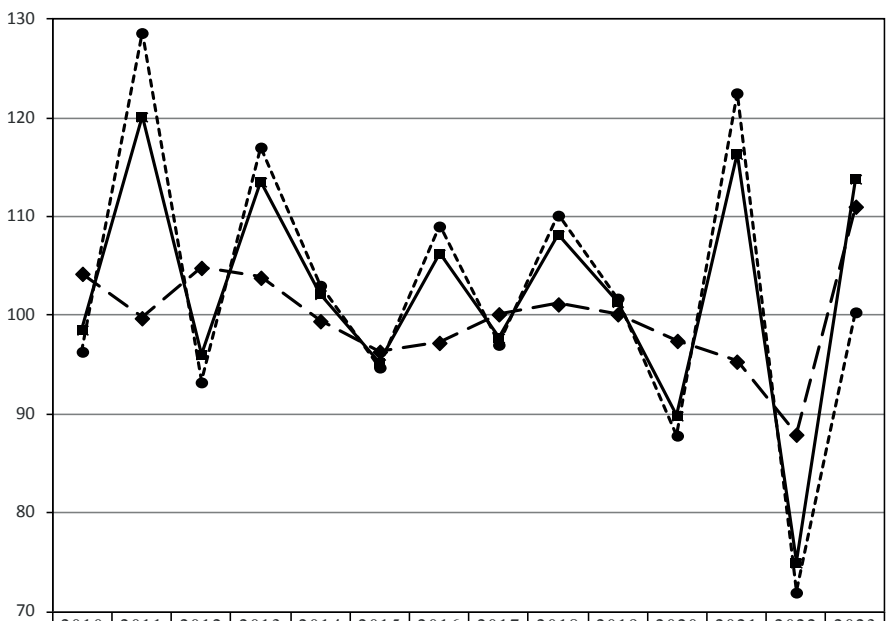
мисловості України. Вітчизняна металургія традиційно була і залишається експортно орієнтованою, проте війна дещо змінила ситуацію. Так, якщо у 2021 році металургійні підприємства експортували близько 70% від загального обсягу реалізованої продукції, то у 2023 році значення цього показника зменшилося до 46%. Це стало наслідком кардинального порушення морської логістики попри те, що зерновий коридор частково став і металевим. Додає проблем і зниження попиту на метал у світі, внаслідок чого продажі скорочуються не лише у вітчизняних металургів. До прикладу, у Польщі виробництво сталі у листопаді минулого року впало на 9,7%.

Інший сегмент вітчизняної металургії – виробництво готових металевих виробів – у 2023 році продемонстрував суттєве зростання (+64,5%). Як наслідок, обсяг реалізованої промислової продукції металообробними підприємствами досяг 126,1% від рівня 2021 року, а частка виробництва готових металевих виробів у структурі випуску металургійної продукції склала 26,62% проти 10,26% у 2021 році. Нарощення цього виробництва безпосередньо спричинене великою війною, оскільки значна частина цих виробів є невід'ємною складовою системи оборони країни. Загалом відновлення промислового сектору економіки України відбувається насамперед за

рахунок нарощування обсягів виробництва продукції оборонного призначення. Постійне зростання потреб ОПК стимулювало прискорений розвиток усіх сегментів машинобудування, а найбільше – виробництва комп'ютерів, електронної та оптичної продукції (+36,7% порівняно з 2021 роком), виробництва автотранспортних засобів, причепів і напівпричепів (+57,6%), виробництва інших транспортних засобів (+55,3%). Останнє охоплює виробництво військових транспортних засобів (код за КВЕД 30.4). Такі тенденції дають певні підстави для оптимістичних прогнозів щодо структурної трансформації (у середньо- та довгостроковій перспективі) промислового сектору національної економіки у напрямі збільшення в ньому частки високотехнологічних виробництв, передусім машинобудування.

До повномасштабної війни сільське господарство було другим після торгівлі видом економічної діяльності за внеском в українську економіку, проте за підсумками 2023 року воно стало лише четвертим (див. табл. 1). Такі структурні зміни пояснюються суттєвим погіршенням упродовж 2022–2023 років динаміки сільськогосподарського виробництва (–18,4% ВВП у фактичних цінах) порівняно з іншими ВЕД, зокрема переробною промисловістю (–3,8%), торгівлею (+11,3%) і держуправлінням (+430,4%).

Війна завдала величезної шкоди сільському господарству України. Так, за даними Світового банку [12], станом на 31 грудня 2023 року загальні втрати аграрного сектору національної економіки, спричинені війною, становили 80,1 млрд дол. США. Водночас, згідно з даними Продовольчої та сільськогосподарської організації ООН (ФАО), 25% сільського населення України, зайнятого в секторі сільського господарства, через війну припинили свою діяльність або знизили обсяг виробництва, а в регіонах, які найбільше залежать від сільського господарства, ця частка сягає 40% [13]. Однак попри ці та інші проблеми, спричинені повномасштабною війною, ламаний (падання-зростання) тренд сільськогосподарського виробництва в Україні зберіг свою тенденцію. Тобто після зниження у 2022 році індексу сільгосппродукції на 25% (зокрема рослинництва – на 28%) у 2023 році його значення зросло на 11,1% (рослинництва – на 13,9%) (рис. 1, побудовано за даними Держстату [14]). Варто зазначити, що в аналізованому періоді порушення виявленої тенденції спостерігалося лише у 2015 і 2020 роках. Причинами низхідного тренду індексу сільгосппродукції у названих роках було порушення господарських зв'язків (унаслідок російської агресії) та скорочення ділової активності (внаслідок пандемії COVID-19). Також падіння результатів діяльності агросектору в ці роки поглиблювалося під впливом зниження врожайності, надто ключових сільгоспкультур, тобто зернових (відповідно на 6% і 13,4%) та соняшника (на 21,1% у 2020 році).

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Індекс сільськогосподарської продукції	98,6	120,2	96,1	113,6	102,2	95,2	106,3	97,8	108,2	101,4	89,9	116,4	75,0	113,9
Індекс продукції рослинництва	96,4	128,7	93,3	117,1	103,1	94,8	109,1	97,1	110,2	101,8	87,9	122,6	72,0	100,4
Індекс продукції тваринництва	104,3	99,8	104,9	103,9	99,5	96,4	97,3	100,2	101,2	100,2	97,5	95,4	88,0	111,1

Рис. 1. Індекси сільськогосподарської продукції в Україні, %

У 2023 році зростання індексу сільськогосподарської продукції відбулось в усіх регіонах, окрім Запорізької, Луганської, Сумської і Херсонської областей. Однак попри відновлення позитивної динаміки сільгоспвиробництва в Україні його обсяги у постійних цінах 2021 року склали лише 83% від рівня зазначеного року. Незначного (0,7%÷5,1%) приросту продукції агросектору вдалося досягти лише в п'яти областях західного регіону (Закарпатській, Івано-Франківській, Львівській, Рівненській і Тернопільській), а також у Полтавській області.

Базовий сегмент українського сільського господарства – рослинництво, на яке припадає понад 80% у структурі сільгоспвиробництва, у 2023 році продемонструвало позитивну динаміку відновлення, а надто у Вінницькій (+28,5%), Київській (+29,6%), Миколаївській (+34,4%) і Одеській (+25,6%) областях. Але за підсумками двох років великої війни зменшення обсягів виробництва продукції рослинництва в Україні (у постійних цінах 2021 року) склало 18,2%. Значне падіння індексу виробництва продукції рослинництва, окрім іншого, пов'язане з втратою посівних площ, які упродовж 2022–2023 років скоротилися на 20,2%. У регіональному розрізі найбільших втрат закономірно зазнали регіони активних бойових дій і прилеглі до них. Це передусім Херсонська, Запорізька, Луганська, Донецька, Харківська і Миколаївська області, в яких зменшення посівних площ сільськогосподарських культур склало 23,4–95,8% (табл. 5, побудовано за даними Держстату [15]).

Таблиця 5

Динаміка і регіональна структура посівних площ сільськогосподарських культур в Україні*

Регіон	Структура, %				Структурні зміни, в. п.			Темп приросту, %		
	2014 р.	2021 р.	2022 р.	2023 р.	2022–2021 рр.	2023–2022 рр.	2023–2021 рр.	2022/2021 рр.	2023/2022 рр.	2023/2021 рр.
Україна	**100,00**	**100,00**	**100,00**	**100,00**	**0,00**	**0,00**	**0,00**	**–18,11**	**–2,55**	**–20,20**
Вінницька	5,94	5,72	6,97	7,17	1,25	0,20	1,45	–0,15	0,18	0,03
Волинська	1,96	2,18	2,62	2,60	0,44	–0,02	0,42	–1,48	–3,20	–4,63
Дніпропетровська	7,15	6,94	8,30	8,30	1,36	–0,00	1,36	–2,05	–2,63	–4,63
Донецька	4,89	3,67	1,67	1,34	–2,00	–0,33	–2,33	–62,71	–22,11	–70,96
Житомирська	3,06	4,08	4,87	4,60	0,79	–0,27	0,52	–2,15	–8,06	–10,03
Закарпатська	0,70	0,62	0,79	0,74	0,17	–0,05	0,12	5,15	–9,32	–4,64
Запорізька	5,97	5,98	2,61	1,20	–3,37	–1,41	–4,78	–64,28	–55,31	–84,04
Івано-Франківська	1,38	1,34	1,66	1,65	0,32	–0,01	0,31	1,41	–3,04	–1,67
Київська	4,24	4,27	5,09	5,18	0,82	0,09	0,91	–2,26	–0,99	–3,23
Кіровоградська	6,14	5,99	7,35	7,56	1,36	0,21	1,57	0,47	0,27	0,74
Луганська	3,10	3,05	0,83	0,69	–2,22	–0,14	–2,36	–77,87	–18,75	–82,02
Львівська	2,31	2,51	3,19	3,28	0,68	0,09	0,77	3,96	0,15	4,11
Миколаївська	5,74	5,62	5,56	5,40	–0,06	–0,16	–0,22	–19,07	–5,35	–23,40
Одеська	6,79	6,49	7,90	8,18	1,41	0,28	1,69	–0,31	0,91	0,60
Полтавська	6,31	6,09	7,39	7,61	1,30	0,22	1,52	–0,60	0,28	–0,32
Рівненська	1,99	2,21	2,66	2,77	0,45	0,11	0,56	–1,34	1,38	0,02
Сумська	4,00	4,24	4,88	4,71	0,64	–0,17	0,47	–5,88	–5,90	–11,43
Тернопільська	2,95	2,97	3,64	3,73	0,67	0,09	0,76	0,35	–0,22	0,13
Харківська	6,34	6,43	4,48	5,51	–1,95	1,03	–0,92	–42,97	19,92	–31,61
Херсонська	5,25	5,21	0,56	0,28	–4,65	–0,28	–4,93	–91,12	–52,34	–95,77
Хмельницька	4,12	4,24	5,20	5,30	0,96	0,10	1,06	0,32	–0,69	–0,37
Черкаська	4,41	4,29	5,19	5,34	0,90	0,15	1,05	–1,10	0,38	–0,73
Чернівецька	1,12	1,08	1,32	1,36	0,24	0,04	0,28	0,42	0,29	0,71
Чернігівська	4,15	4,77	5,26	5,54	0,49	0,28	0,77	–9,70	2,57	–7,38

*Дані наведено без урахування тимчасово окупованих РФ територій та частини територій, на яких ведуться (велися) бойові дії.

Скорочення сільгоспвиробництва разом із металургійним виробництвом спричинило падіння обсягів вітчизняного товарного експорту упродовж 2022–2023 років сумарно на 46,84%. Серед регіонів України найбільших втрат експортного потенціалу за вказаний період закономірно зазнала економіка Дніпропетровської (–61,4%), Донецької (–97,2%), Запорізької (–69,3%), Луганської (–99,8%), Миколаївської (–71,1%), Полтавської (–55,1%), Харківської (–56,8%) і Херсонської (–94,8%) областей. Водночас три області – Вінницька, Одеська і Черкаська – за цей період збільшили обсяги товарного експорту на 29,8%, 5,9% і 38,1% відповідно. Варто зауважити, що у 2023 році відбулося суттєве зниження експортної активності в шести областях західного регіону, які у 2022-му досягли (разом із Вінницькою, Одеською і Черкаською областями) приросту товарного експорту (рис. 2а, побудовано за даними Держстату [16]). При цьому обсяги товарного експорту з Івано-Франківської області за період війни сумарно зменшилися на 47,1%, хоча у 2023 році це падіння сповільнилося до 10%.

Наслідком описаної динаміки показників стали відчутні зміни у регіональній структурі вітчизняного товарного експорту. Так, активні бойові дії призвели до зменшення частки Донецької області у цій структурі до 0,6% (проти 10,3% у 2021 році), Дніпропетровської – до 13,0% (проти 17,9%), Запорізької – до 4,0% (проти 7,0%), Миколаївської – до 2,8% (проти 5,1%). Натомість у регіональній структурі експорту товарів з України упродовж 2022–2023 років збільшилися частки Вінницької (до 4,7%), Київської (до 5,1%) і Черкаської (до 3,4%) областей, а також усіх областей західного регіону, окрім Івано-Франківської, а найбільше – Львівської (до 7,1%). Остання за часткою у регіональній структурі товарного експорту у 2023 році зайняла третє місце після м. Києва (26%) і Дніпропетровської області (13%). Звідси можна стверджувати, що концентрація вітчизняного експортного потенціалу під час війни поступово переміщається у західні та центральні регіони.

На противагу експорту упродовж 2023 року товарний імпорт в Україну зріс на 14,9%. Приріст цього показника продемонстрували чотирнадцять регіонів (рис. 2б, побудовано за даними Держстату [6]). При цьому 44% імпорту припало на м. Київ (проти 42,6% у 2021 році), а ще 23,2% – на три області: Дніпропетровську, Київську і Львівську. Частка останньої у регіональній структурі товарного імпорту (9,1%) стала найвищою після м. Києва.

Згідно з даними Державної митної служби [17], у 2023 році в загальному обсязі імпорту в Україну 65% припало на машини, устаткування та транспорт (19,8 млрд дол. США), продукцію хімічної промисловості (11 млрд дол. США), палив-

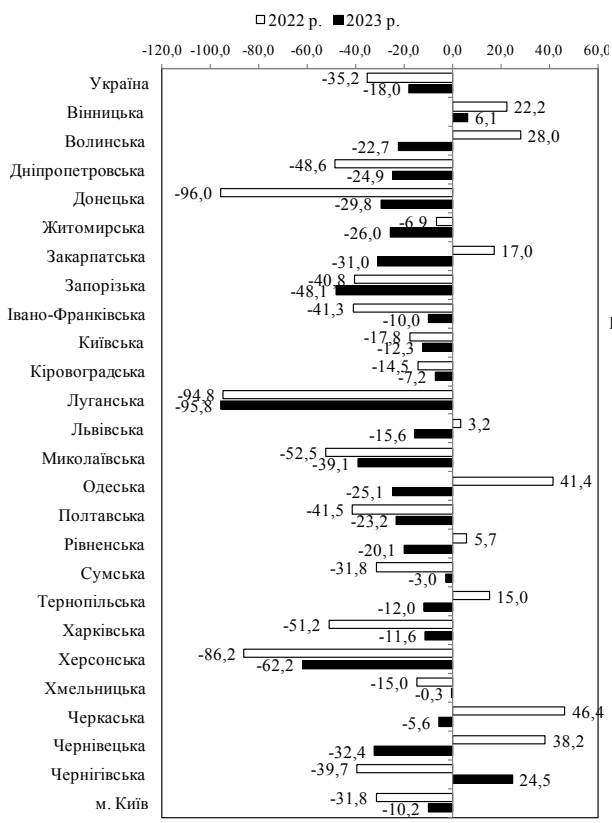

Рис. 2а. Приріст товарного експорту, 2022 і 2023 роки, %

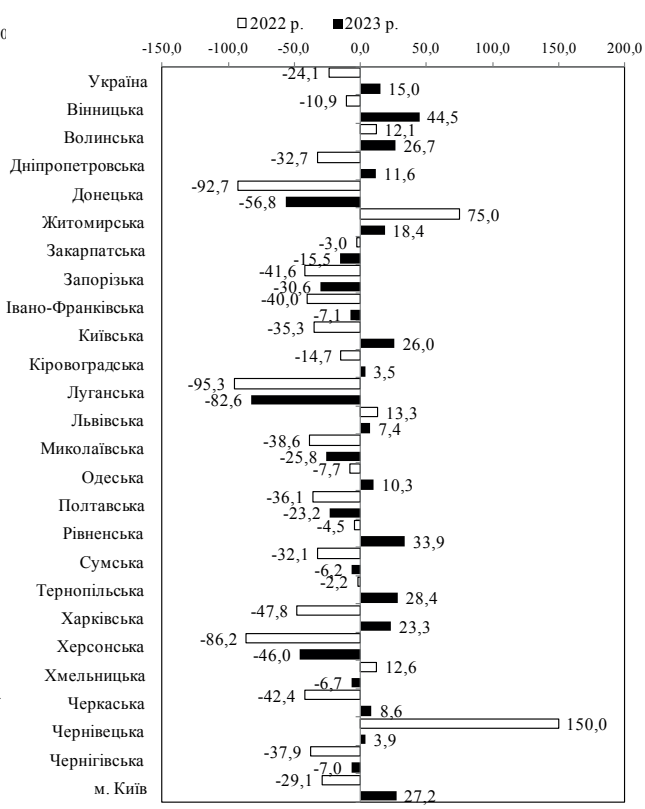

Рис. 2б. Приріст товарного імпорту, 2022 і 2023 роки, %

но-енергетичні товари (10,3 млрд дол. США. Водночас майже 80% українського товарного експорту сформували продовольчі товари (21,8 млрд дол. США), метали та вироби з них (3,9 млрд. дол. США), машини, устаткування та транспорт (2,9 млрд дол. США). Отже можна констатувати, що в Україні поглибилася тенденція до домінування в імпорті високотехнологічних товарів, тоді як в експорті – низькотехнологічних. Так, імпорт продукції машинобудування у 6,83 раза перевищує її експорт. Однак тут варто наголосити, що збільшення імпорту машинобудівної, хімічної і паливно-енергетичної продукції пояснюється зростанням потреб ОПК. Відповідно в умовах продовження війни такі тенденції будуть лише посилюватися.

Висновки. Національна економіка поступово відновлюється після падіння майже на третину у перший рік повномасштабної війни. Проте різниця між реальним і номінальним ВВП залишається від'ємною. Найвищі темпи відновлення демонструє будівництво, яке у перший рік війни зазнало найбільших втрат. Однак попри зростання ВВП, створеного у будівельній сфері, загальна площа житлових і нежитлових будівель на початок будівництва за 2023 рік зменшилася на 23,2%, а за період з 2021 року – на 62,7%. Вектори нового будівництва змістились у західні та центральні регіони, в яких домінує спорудження житла. Водночас у північних і східних регіонах (надто у Київській області) посилюється тенденція до збільшення у структурі будівель частки нежитлових споруд. Такі процеси пояснюються впливом як безпекових чинників, так і необхідністю будівництва для потреб ОПК.

Другим ВЕД за темпами відновлення є переробна промисловість. Постійне зростання потреб ОПК стимулювало прискорений розвиток усіх сегментів машинобудування, а найбільше – виробництва комп'ютерів, електронної та оптичної продукції, виробництва автотранспортних засобів, причепів і напівпричепів та виробництва інших транспортних засобів. Продовження цієї позитивної тенденції сприятиме структурній трансформації промислового сектору національної економіки в напрямі збільшення в ній частки високотехнологічних виробництв.

Проблеми розвитку українського сільського господарства (прямі та непрямі втрати внаслідок війни, скорочення посівних площ, нестабільна динаміка врожайності та спеціалізація сільгоспвиробництва) за останні два роки дещо змінили просторову архітектуру цього сектору національної економіки. Так, у регіональній структурі виробництва сільськогосподарської продукції зменшилися частки Донецької, Запорізької, Луганської, Миколаївської, Харківської і Херсонської областей. Водночас традиційні лідери вітчизняної аграрної сфери – Вінницька, Дніпропетровська, Київська, Кіровоградська, Полтавська, Хмельницька і Черкаська області – відчутно наростили свій потенціал виробництва сільгосппродукції.

Скорочення обсягів аграрного і промислового, передусім металургійного, виробництва призвело до зниження вітчизняного експортного потенціалу. За підсумками 2023 року частка експорту товарів і послуг у ВВП України (у фактичних цінах) скоротилася до 28,6% (проти 40,7% у 2021 році), що стало наслідком падіння обсягів товарного експорту за два роки війни сумарно на 46,84%. Найбільших втрат експортного потенціалу закономірно зазнали регіони, в яких ведуться активні бойові дії, а також прилеглі до них. Натомість концентрація українського товарного експорту поступово переміщається у західні та центральні регіони.

Подальші авторські дослідження у цьому напрямі будуть зосереджені на оцінці перспектив розвитку ключових видів економічної діяльності в регіонах України в умовах повоєнного відновлення.

Список використаних джерел

1. Відновлення та реконструкція повоєнної економіки України: наук. доповідь / НАН України, ДУ "Інститут економіки та прогнозування НАН України" (електронне видання). Київ, 2022. 305 с. URL: http://ief.org.ua/wp-content/uploads/2024/04/Vidnovlennja-ta-reconstrukcsja-povojennoji-economiky.pdf

2. Луніна І. О., Білоусова О. С., Назукова Н. М. Стратегічні завдання державної підтримки повоєнного розвитку національної економіки. Статистика України. 2023. № 3–4. С. 51–66. DOI: https://doi.org/10.31767/su.3-4(102-103)2023.03-04.05

3. Оцінка інноваційного розвитку та структурні трансформації в економіці України: кол. монографія / Єгоров І. Ю. та ін.; за ред. І. Ю. Єгорова, Ю. В. Кіндзерського; НАН України, ДУ «Інститут економіки та прогнозування НАН України». Київ, 2023. 240 с. URL: http://ief.org.ua/wp-content/uploads/2023/08/Otsinka-innovatsijnoho-rozvytku.pdf

4. Кістерський Л. Л. Стратегічні принципи повоєнного відновлення України. Економіка України. 2023. № 2. С. 3–16. DOI: https://doi.org/10.15407/economyukr.2023.02.003

5. Іщук С. О. Економіка регіонів України в умовах повномасштабної війни: новітні тенденції. Економічний часопис Волинського національного університету імені Лесі Українки. 2023. № 3 (35). С. 24–33. DOI: https://doi.org/10.29038/2786-4618-2023-03-24-33

6. Валовий внутрішній продукт у фактичних цінах. Державна служба статистики України. URL: https://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2003/vvp/vvp_kv/vvp_kv_u/arh_vvp_kv.html (дата звернення: 19.07.2024).

7. Загальна площа житлових будівель на початок будівництва за видами, по регіонах. Державна служба статистики України. URL: https://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2023/bud/kzpb_reg/arh_kzpb_reg2023_u.htm (дата звернення: 11.08.2024).

8. Загальна площа нежитлових будівель на початок будівництва за видами, по регіонах. Державна служба статистики України. URL: https://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2021/bud/kzpb/kzpb_u/arch_nkzpb_21u.htm (дата звернення: 11.08.2024).

9. Загальна площа житлових будівель, прийнятих в експлуатацію, за видами, по регіонах. Державна служба статистики України. URL: https://ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2023/bud/kzp_reg/arh_kzp_reg2023_u.htm (дата звернення: 11.08.2024).

10. Загальна площа нежитлових будівель, прийнятих в експлуатацію, за видами, по регіонах. Державна служба статистики України. URL: https://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2023/bud/kzp_reg/arh_nkzp_reg2023_u.htm (дата звернення: 11.08.2024).

11. Обсяг реалізованої промислової продукції за видами діяльності. Державна служба статистики України. URL: https://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2007/pr/orp/orp_u/arh_orp_u.html (дата звернення: 13.08.2024).

12. Ukraine third rapid damage and needs assessment (RDNA3). February 2022 – December 2023 / ed. by A. Himmelfarb. Washington, DC: World Bank Publications, 2024. 181 p. URL: https://documents1.worldbank.org/curated/en/099021324115085807/pdf/P1801741bea12c012189ca16d95d8c2556a.pdf (дата звернення: 12.07.2024).

13. FAO Country Profiles: Ukraine. URL: https://www.fao.org/countryprofiles/index/en/?iso3=UKR (дата звернення: 29.07.2024).

14. Індекс сільськогосподарської продукції. Державна служба статистики України. Режим доступу: https://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2020/sg/sg_rik/arch_iosv.htm (дата звернення: 12.07.2024).

15. Площі, валові збори та урожайність сільськогосподарських культур за їх видами та по регіонах. Державна служба статистики України. Режим доступу: https://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2022/sg/pvzu/arch_pvxu_reg.htm (дата звернення: 23.08.2024).

16. Регіональні обсяги зовнішньої торгівлі товарами. Державна служба статистики України. Режим доступу: https://ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2024/zd/oet/arh_oet2024_u.html (дата звернення: 23.08.2024).

17. Офіційний портал Державної митної служби України. URL: https://customs.gov.ua/ (дата звернення: 23.08.2024).

References

1. Vidnovlennia ta rekonstruktsiia povoiennoi ekonomiky Ukrainy. (2022). Kyiv: NAN Ukrainy, DU "Instytut ekonomiky ta prohnozuvannia NAN Ukrainy". Retrieved from http://ief.org.ua/wp-content/uploads/2024/04/Vidnovlennja-ta-reconstrukcsja-povojennoji-economiky.pdf [in Ukrainian].

2. Lunina, I. O., Bilousova, O. S., & Nazukova, N. M. (2023). Stratehichni zavdannia derzhavnoi pidtrymky povoiennoho rozvytku natsionalnoi ekonomiky [Strategic tasks of state support for the post-war development of the national economy]. Statystyka Ukrainy – Statistics of Ukraine, 3–4, 51–66. DOI: https://doi.org/10.31767/su.3-4(102-103)2023.03-04.05 [in Ukrainian].

3. Yehorov, I. Yu., & Kindzerskyy, Yu. V. (Eds.). (2023). Otsinka innovatsiinoho rozvytku ta strukturni transformatsii v ekonomitsi Ukrainy. Kyiv: NAN Ukrainy, DU "Instytut ekonomiky ta prohnozuvannia NAN Ukrainy". Retrieved from http://ief.org.ua/wp-content/uploads/2023/08/Otsinka-innovatsijnoho-rozvytku.pdf [in Ukrainian].

4. Kistersky, L. L. (2023). Stratehichni pryntsypy povoiennoho vidnovlennia Ukrainy [Strategic principles of Ukraine's post-war recovery]. Ekonomika Ukrainy – Economy of Ukraine, 2 (735), 3–16. DOI: https://doi.org/10.15407/economyukr.2023.02.003 [in Ukrainian].

5. Ishchuk, S. O. (2023). Ekonomika rehioniv Ukrainy v umovakh povnomasshtabnoi viiny: novitni tendentsii [The economy of the regions of Ukraine in the conditions of a full-scale war: the latest trends]. Ekonomichnyi chasopys Volynskoho natsionalnoho universytetu imeni Lesi Ukrainky – Economic Journal

of Lesya Ukrainka Volyn National University, 3 (35), 24–33. DOI: https://doi.org/10.29038/2786-4618-2023-03-24-33 [in Ukrainian].

6. Valovyi vnutrishnii produkt u faktychnykh tsinakh [Gross domestic product at current prices]. State Statistics Service of Ukraine. Retrieved July 19, 2024 from https://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2003/vvp/vvp_kv/vvp_kv_u/arh_vvp_kv.html [in Ukrainian].

7. Zahalna ploshcha zhytlovykh budivel na pochatok budivnytstva za vydamy, po rehionakh [The total area of residential buildings at the start of building by type by regions]. State Statistics Service of Ukraine. Retrieved August 11, 2024 from https://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2023/bud/kzpb_reg/arh_kzpb_reg2023_u.htm [in Ukrainian].

8. Zahalna ploshcha nezhytlovykh budivel na pochatok budivnytstva za vydamy, po rehionakh [The total area of non-residential buildings at the start of building by type by region]. State Statistics Service of Ukraine. Retrieved August 11, 2024 from https://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2023/bud/kzp_reg/arh_nkzp_reg2023_u.htm [in Ukrainian].

9. Zahalna ploshcha zhytlovykh budivel, pryinyatykh v ekspluatatsiiu, za vydamy, po rehionakh [The total area of residential buildings putting into service, by type, by region]. State Statistics Service of Ukraine. Retrieved August 11, 2024 from https://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2023/bud/kzpb_reg/arh_kzpb_reg2023_u.htm [in Ukrainian].

10. Zahalna ploshcha nezhytlovykh budivel, pryinyatykh v ekspluatatsiiu, za vydamy, po rehionakh [The total area of non-residential buildings, putting into service, by type by region]. State Statistics Service of Ukraine. Retrieved August 11, 2024 from https://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2023/bud/kzp_reg/arh_nkzp_reg2023_u.htm [in Ukrainian].

11. Obsiah realizovanoi promyslovoi produktsii za vydamy diialnosti [Volume of industrial products sold, by types of activity]. State Statistics Service of Ukraine. Retrieved August 13, 2024 from https://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2007/pr/orp/orp_u/arh_orp_u.html [in Ukrainian].

12. Himmelfarb, A. (Ed.). (February 2024). Ukraine third rapid damage and needs assessment. RDNA3. February 2022 – December 2023. Washington, DC: World Bank Publications. Retrieved July 12, 2024 from https://documents1.worldbank.org/curated/en/099021324115085807/pdf/P1801741bea12c012189ca16d95d8c2556a.pdf

13. FAO Country Profiles: Ukraine. www.fao.org. Retrieved July 29, 2024 from https://www.fao.org/countryprofiles/index/en/?iso3=UKR

14. Indeks silskohospodarskoi produktsii [Index of agricultural products]. State Statistics Service of Ukraine. Retrieved July 12, 2024 from https://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2020/sg/sg_rik/arch_iosv.htm [in Ukrainian].

15. Ploshchi, valovi zbory ta urozhainist silskohospodarskykh kultur za yikh vydamy ta po rehionakh [Areas, gross harvests and productivity of agricultural crops by their types and by regions]. State Statistics Service of Ukraine. Retrieved August 23, 2024 from https://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2022/sg/pvzu/arch_pvxu_reg.htm [in Ukrainian].

16. Rehionalni obsiahy zovnishnoi torhivli tovaramy [Regional volumes of foreign trade in goods]. State Statistics Service of Ukraine. Retrieved August 23, 2024 from https://ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2024/zd/oet/arh_oet2024_u.html [in Ukrainian].

17. Derzhavna mytna sluzhba Ukrainy. Ofitsiinyi sait [Official website of the State Customs Service of Ukraine]. customs.gov.ua. Retrieved from https://customs.gov.ua/ [in Ukrainian].

S. O. Ishchuk,
DSc in Economics, Professor,
Head of the Department of Problems of the Real Sector of the Economy of Regions,
State Institution "Dolishniy Institute of Regional Research of the NAS of Ukraine",
E-mail: iso.ird2@ukr.net
Researcher ID: G-6417-2019,
ORCID: https://orcid.org/0000-0002-3698-9039;
V. O. Zhulkanych,
PhD in Economics,
Doctoral student,
E-mail: Zhulkanych@gmail.com
ORCID: https://orcid.org/0009-0008-2209-3398;
State Institution "Dolishniy Institute of Regional Research of the NAS of Ukraine"

Structural and Spatial Imbalances of the Ukrainian Economy in the Conditions of War: A Statistical Assessment

The Russian military invasion strokes a heavy blow on the social and economic development of Ukraine, caused a massive loss of human capital, production and non-production assets, disruptions of logistics and economic ties. These devastations and losses resulted in a dramatic structural and spatial transformation of the national economy. The article's objective is to provide a statistical assessment of the main trends in the economic development of Ukrainian regions in the context of large-scale war. Structural changes in the national economy over 2021–2023 were revealed through an analysis of the gross domestic product indicator in Ukraine. An analysis of dynamic series on the total building area (by residential and non-residential buildings), by construction-in-process and commissioned areas, by Ukrainian region, revealed that the vectors of new constructions shifted toward western (Transcarpathia, Ivano-Frankivsk, and Chernivtsi) and central (Vinnytsia and Zhytomyr) oblasts. The by-industry dynamics of recovery in the Ukrainian manufacturing was analyzed. The challenged faced by metallurgical plants were highlighted. A positive transformation of the national industrial sector toward the increasing share of mechanical engineering in the total industrial output was highlighted. The trends in agricultural sector were shown by analyzing index of agricultural output in plant-growing and animal husbandry. A structural and dynamic assessment of the cultivated areas for agricultural plants in the regions over the time of the great war was made. The shrinking output in the Ukrainian plant-growing was revealed to have a strong correlation with the loss of cultivated areas. A by-region comparison of exports revealed that the domestic export capacities were gradually moving to western and central oblasts of Ukraine. It was found that the Ukrainian exports became increasingly dominated by low-tech goods, with the growing share of high-tech goods in the imports. The latter trend can be explained by the growing needs of the domestic defense industry complex in the product range of the mechanical engineering.

Key words: *trends of economic development, regional structure, large-scale war, imbalances of development, statistical assessment, economic activities, defense industry complex, exports of goods, imports of goods.*

Бібліографічний опис для цитування:
Іщук С. О., Жулканич В. О. Структурно-просторові дисбаланси розвитку економіки України в умовах війни: статистична оцінка. *Статистика України*. 2024. № 3. С. 68–80. Doi: 10.31767/su.3(106)2024.03.06

Bibliographic description for quoting:
Ishchuk, S. O., & Zhulkanych, V. O. (2024). Strukturno-prostorovi dysbalansy rozvytku ekonomiky Ukrainy v umovakh viiny: statystychna otsinka [Structural and Spatial Imbalances of the Ukrainian Economy in the Conditions of War: A Statistical Assessment]. *Statystyka Ukrainy – Statistics of Ukraine, 3,* 68–80. Doi: 10.31767/su.3(106)2024.03.06 [in Ukrainian].